

**DRONE-TOIMINNAN SÄÄNTELYN LEGITIMOINTI
EUROOPAN KOMISSIION TÄYTÄTÖÖNPANO- SEKÄ
DELEGOIDUSSA ASETUKSESSA**

Antti Parhiala
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteen laitos
Tekijä Antti Parhiala	
Työn nimi Drone-toiminnan sääntelyn legitimointi Euroopan komission täytäntöönpano- sekä delegoidussa asetuksessa	
Oppiaine suomen kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Huhtikuu 2021	Sivumäärä 19
Tiivistelmä <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten hiljattain voimaan astunutta miehittämätöntä ilma-alustoimintaa sääntelevää lakia legitimoidaan Euroopan komission täytäntöönpano- sekä delegoidussa asetuksissa. Teoreettinen viitekehys nojaa kriittiseen diskurssianalyysiin ja sen näkökulmaan poliittisesta diskurssista ja argumentaatioteoriasta. Analyysin välineenä tutkimuksessa hyödynnetään legitimoinnin kategorioiden nelijakoa niin kuin Theo Van Leeuwen ne esittää. Aineistosta analyysin kohteena olivat kunkin asetuksen artikkelit. Tämän tutkimuksen mukaan artikloissa legitimointi on artiklakohtaista ja se tapahtuu vetoamalla turvallisuuteen, tarkoituksenmukaisuuteen ja aiemmin säädettyihin lakeihin. Legitimointi rakentaa sekä turvallisuusdiskurssin että tarkoituksenmukaisuuden diskurssin ominaisuuksista, joita sen alla säännönmukaisesti legitimoinnissa käytetään. Tutkimus tarjoaa katsauksen poliittisissa ja lainsäädännöllisissä dokumenteissa käytettyyn argumentaatioon ja legitimoinnin yleispiirteisiin poliittisen diskurssin kontekstissa.</p>	
Asiasanat poliittinen diskurssi argumentaatio legitimointi drone miehittämätön ilma-alus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	2
2.1 Diskurssi	2
2.2 Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) ja poliittinen diskurssi	3
2.2.1 Poliittinen diskurssi.....	4
2.2.2 Poliittisen diskurssin argumentaatio.....	5
3 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	9
4 ANALYYSI.....	12
5 PÄÄTÄNTÖ	16
LÄHTEET	19

1 JOHDANTO

Miehittämätön ilma-alusjärjestelmätoiminta, tai kansankielisesti dronetoiminta, on viime vuosien aikana ottanut itselleen merkittävän markkina-aseman niin kaupallisessa kuin harrastekäytössä. Toimintaan osallistumisen kynnyks on globaalisti madaltunut vaikeustasoltaan sekä hinnaltaan niin paljon, että jonkinlainen säännöstely on kansainvälisellä tasolla katsottu tarpeelliseksi. Tästä syystä EU on vuoden vaihteessa (31.12.2020) ottanut käyttöön uuden lain, joka muuttaa dronetoimintaa merkittävästi kaikkien osapuolien näkökulmasta. Uusia muutoksia ovat muun muassa kaupallisen ja harrastetoiminnan välisen rajanvedon poistuminen sekä kaikkien käyttäjien rekisteröintivelvollisuus, jolta välttyvät ainoastaan alle 250 gramman painoisten, kamerattomien, leluiksi luokiteltujen dronejen käyttäjät. Koska voimaan astunut laki muuttaa dronetoiminnan periaatteita merkittävästi, on kuluttajan näkökulmasta tärkeänä saada tietää, miksi uusi laki on säädetty ja miten sen sisältämiä kohtia perustellaan. Kriittiselle diskurssianalyysille uskollisesti tutkielmani tavoitteena on tehdä dronelainsäädännön puolesta esitellyt perustelut näkyviksi, jolloin mahdollisiin epäjohtonmukaisuudet nousisivat esille ja niihin voitaisiin vaikuttaa.

Tähän tavoitteeseen tutkielmani pyrkii vastaamalla seuraavaan tutkimuskysymykseen:

- 1) Minkälaisia ovat miehittämättömien ilma-alusjärjestelmien toiminnan sääntelyn puolesta esitetyt argumentit ja miten niitä legitimoidaan?

Valmistajat alkoivat reagoida mahdollisiin uusiin muutoksiin toiminnassa jo ennen lain voimaan astumista, mikä näkyi uusien myytävien mallien suunnittelussa. Ennen käyttöluokkaehtojen tarkentumista suurimpiin dronevalmistajiin kuuluva DJI suunnitteli ja julkaisi vuoden 2019 lopussa tarkalleen 249 grammaa painavan DJI Mavic Mini -dronen, oletettavasti välttyäkseen uuden lain asettamilta rajoituksilta ja tarjotakseen matalan kynnyksen vaihtoehdon toiminnan aloittamista harkitsevalle. Lopullisten käyttöluokkaehtojen valmistuttua Mavic Minin 249 gramman paino osoittautui ehtojen kannalta merkityksettömäksi, sillä mallia ei voitu kameran takia luokitella EU:n lelulain mukaiseksi leluksi.

Dronetoimintaan lähdin itse mukaan vuoden 2020 keväällä ennen uuden lain voimaantumista, mutta siitä tietoisena. Tutkimusmotiivin tälle tutkielmalle laukaisi uteliaisuus uuden lainsäädännön mittakaavaa kohtaan. Halusin saada selkeän kuvan siitä, miksi tällaiset muutokset toiminnassa on katsottu tarpeellisiksi.

Aiempaa tutkimusta liittyen juuri miehittämättömään ilma-alustoimintaan on kohtalaisen vähän, saati sitten lainsäädännön tai poliittisen diskurssin näkökulmasta. Lyhyt katsaus aiempaan tutkimukseen kuitenkin osoitti, että tähän mennessä valmistuneiden

tutkimuksien teemat ovat lähellä valvontaa ja siihen liittyviä turvallisuuskysymyksiä. Tästä hyvä esimerkki on vuonna 2018 Aki Torniainen kirjoittama opinnäytetyö ”*Drone-uhka! – Miehittämättömien lennokkien valvonta ja torjunta*”, joka kartoittaa toiminnan nykytilaa ja sen tuomia turvallisuusuhkia poliisitoiminnan näkökulmasta (Torniainen 2018, 2). Sen sijaan poliittisen diskurssin analyysistä löytyy laajalti kansainvälistä materiaalia. Nämä tutkimukset ovat usein sidoksissa joko kansallisiin tai kansainvälisiin instituutioihin ja käsittelevät lainsäädäntöä tai muita rajanvetoja liittyen yhteiskunnallisesti merkittäviin aiheisiin. Esimerkiksi Lombardo & Meier (2008) arvioivat artikkelissaan ”*Framing Gender Equality in the European Union Political Discourse*” Euroopan Unionin lähestymistä sukupuolten tasa-arvoa kohtaan lainsäädännön näkökulmasta.

Inspiraatiota teoreettisiin lähtökohtiin tutkimukseni ammentaa Minna Tiaisen vuonna 2020 julkaisemasta väitöskirjasta ”*Justifying and challenging digital surveillance after the Snowden revelations: an analysis of media and political debates in Finland*”. Tiaisen tutkimus käsittelee alati laajenevan digitalisaation vaikutusta yksityisyyteen sekä kansalaisten ja valtion suhteeseen. Vuoden 2013 Snowden-paljastukset kiihdyttivät valvontaan liittyvää lainsäädäntötyötä, jonka vastaanottoa voidaan kuvailla ristiriitaiseksi. Yksi Tiaisen tutkimuksen tärkeimpiä painopisteistä on uusissa lainsäädännöllisissä dokumenteissa käytetyt legitimoinnin strategiat (Tiainen 2020: 11.)

Tiaisen lailla aion omassa tutkimuksessani pureutua poliittisen diskurssin luonteeseen ja lainsäädännöllisten dokumenttien käyttämiin legitimointistrategioihin. Oman tutkimukseni lähtökohdissa lainsäädäntötyön kohde on irrottamattomissa myös Tiaisen tutkimuksessa esiin nousseiden yksityisyyden ja turvallisuuden teemoista. Kaikista yllä mainituista syistä pidän tutkimukseni suorittamista perusteltuna.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni sijoittuu teoreettisesti kriittisen diskurssianalyysin piiriin, mutta sen sisällä vielä tarkemmin poliittisen diskurssin analyysiin. Argumentaation ja legitimaation käsitteet täydentävät ilmiöön liittyvää teoriaa ja osaltaan auttavat analyysissä vastaamaan esittämäni tutkimuskysymykseen.

2.1 Diskurssi

Ensin käyn läpi diskurssin käsitteen ja siirryn sitten kuvaamaan kriittistä diskurssianalyysiä. Michel Foucault määrittelee *diskurssit* (engl. *discourses*) joukoiksi lausumia, jotka yhdessä muodostavat diskursiivisen muodostelman. Foucault’lle diskurssit ovat käytäntöjä, eivät vain merkkijoukkoja, jotka systemaattisesti muokkaavat lausumien kohteena olevia asioita ja ilmiöitä. Huolimatta siitä, että ne muodostuvat kielellisistä

merkeistä, ne kantavat aina suurempaa merkitystä, kuin pelkästään merkkiensä muodostamaa summaa (Foucault 1972: 54.) Diskurssit siis sitovat yhteen kielellisen ja sosiaalisen aspektin, jotka yhdessä muokkaavat sitä, miten asioista ja ilmiöistä puhutaan, tai mitä niistä saa ja ei saa sanoa (Pietikäinen 2008: 191).

Diskurssit muodostuvat historiallisesti, ajan kuluessa, mutta eivät kuitenkaan ole millään tavalla staattisia. Diskurssit muokkautuvat ajassa ja paikassa jatkuvasti. Diskurssit eivät pelkästään heijasta ja representoi sosiaalisia olemuksia ja suhteita, vaan ne konstruoivat niitä; erilaiset diskurssit muodostavat keskeisiä ominaisuuksia ja muodostavat tekijä- ja osallistujasuhteita eri tavoin. Näihin diskurssin sosiaalisiin vaikutuksiin diskurssianalyysi keskittyy. Diskurssien historiallisella muutoksella viitataan ilmiöön, jossa erilaiset diskurssit yhdistyvät tietynlaisten yhteiskunnallisten olosuhteiden vaikutuksesta luoden uuden ”monimutkaisemman” diskurssin (Fairclough 1992: 3-4). Nykyajan esimerkkinä toimikoon viime aikoina Yhdysvalloissa puhuttanut poliisiväkivalta (*engl. police brutality*), jonka diskurssi on laajentunut pelkästään poliisien käyttämisestä voimakeinoista kattamaan myös systeemisen rasismien ja epätasa-arvon elementtejä.

Diskurssit pyrkivät vakiinnuttamaan omat *totuutensa* puhuttavista asioista vaikuttaen merkittävästi käyttäytymiseemme, mutta myös mahdollisuuksiimme vaikuttaa. Diskurssit ovat tästä syystä läheisesti liitettävissä valta- ja vastarintakysymyksiin (Mäntynen & Pietikäinen 2019: 40.) Juuri näiden valtakysymysten ympärillä liikkuu myös oma tutkimukseni, sillä Euroopan Unioni käyttää merkittävää valtaa säätäessään kansainvälisiä lakeja. On tärkeää saada tietää, millaisia diskursseja käytetään vallankäytön perusteena ja sen kohteista.

2.2 Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) ja poliittinen diskurssi

Diskurssianalyttisen tutkimuksen fokus on nimensä mukaisesti diskurssin tutkimisessa. Diskurssianalyttikkojen mielenkiinto sijaitsee siis siinä, miten *agentit* eli toimijat tekevät viestinsä ymmärrettäväksi omalla kielenkäytöllään, ja mikä suhde kyseessä olevalla diskurssilla ja todellisuudella on (Pynnönen 2013: 9). Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) on yksi tuoreimmista diskurssintutkimuksen koulukunnista, joka viitekehyksessään muodostaa synteetin sekä kielitieteellisestä että yhteiskuntatieteellisestä diskurssin tutkimuksen perspektiivistä. Perinteisen diskurssintutkimuksen ja CDA:n (*critical discourse analysis*) mielenkiinnonkohteena on kielenkäyttö, mutta kriittisestä diskurssianalyysistä tekee omaleimaisemman sen kriittinen fokus kielenkäyttöön kontekstissaan, sekä suhde kielen ja sosiaalisten rakenteiden ja tapahtumien välillä. Tavoitteena on saada aikaan yhteiskunnallinen muutos ottamalla mukaan diskurssintutkimukseen poliittisesti relevantteja aiheita ja epäkohtia (Pietikäinen 2008: 191-193.) Oman tutkimukseni kontekstissa tämä tarkoittaa droneihin liittyvän lainsäädännön tutkimista niin, että sieltä

löytyvät mahdolliset epäkohdat nousisivat esille, jolloin niihin voitaisiin myös vaikuttaa. Yksi kriittisen diskurssianalyysin kärkihahmoista, Norman Fairclough, katsoo siis kriittisen diskurssitutkimuksen olevan yhtäältä sekä teoria että metodi (Wodak & Meyer 2001: 123).

2.2.1 Poliittinen diskurssi

Etukädessä poliittinen diskurssi on luonteeltaan argumentoivaa. Se perustuu näkemykseen politiikasta, jossa harkinta ja päätöksenteko epävarmuuden kontekstissa, riskit sekä sinnikäs erimielisyys ovat keskeisessä roolissa. Tässä politiikan perspektiivissä kyse on *toiminnasta*, eli *mitä kussakin tilanteessa tulee tehdä*. Poliittinen diskurssin analyysi (PDA) nähdään kriittisen diskurssin analyysin hankkeena, poliittisen diskurssin kriittisenä perspektiivinä, joka keskittyy poliittisen *vallan* reproduktioon ja haastamiseen poliittisen diskurssin avulla (Fairclough & Fairclough 2012: 17.)

Colin Hay (2007) antaa kaksitoista nykypäivän mahdollista määritelmää politiikalle ja *poliittisuudelle*. Erään määritelmän mukaan ”politiikassa on kyse vallan jakautumisesta, käytöstä ja seurauksista”. Toinen määritelmä taas näkee politiikan nippuna ”prosesseja ja rituaaleja” joiden kautta kansalaiset voivat ottaa osaa hallinnon prosessiin. Kolmas määritelmä käsittää politiikan ”julkisen käsittelyn prosessina sekä kollektiivisten huolenaiheiden tarkasteluna” (Hay 2007: 61-62.) Mainittujen näkemysten välillä on eroja, mutta niiden väliltä on kuitenkin mahdollista tunnistaa yleisiä elementtejä, jotka rakentavat pohjan ”laajan ja inklusiivisen politiikan käsityksen” luomiselle (Fairclough & Fairclough 2012: 25-26). Hay nimeää neljä politiikan ominaisuutta, jotka ovat näissä määritelmässä toistuvia: politiikka valintoina, toimintapotentialina, harkintana ja sosiaalisena vuorovaikutuksena (Hay, 2007: 67-68).

Kaikki Hayn (2007: 67) esittämät määritelmät politiikasta näkevät poliittisen toiminnan esiintyvän ainoastaan tilanteissa, jossa on potentiaali vaihtoehtoisille ratkaisuille; ilman vaihtoehtoja ei ole politiikkaa. Poliitiikassa on kyse siitä, mitä ratkaisuja ja valintoja tehdään vastauksena käsillä oleviin olosuhteisiin. Tyypillisesti päätökset tehdään niukkuuden kontekstissa: ikinä ei ole resursseja toteuttaa kaikkea. Täten politiikan voi myös nähdä resurssien kohdentamisen prosessina: kuka saa mitä, milloin ja kuinka (Fairclough & Fairclough 2012: 25.) Monimutkaisissa moderneissa yhteiskunnissa ihmisillä on aina näkemyseroja liittyen arvoihin, tarkoituksiin sekä intresseihin, joten päätöksenteko on lähes poikkeuksetta haastava prosessi, jonka osallistujien toiminnat ovat ristiriidassa keskenään. Tämän lisäksi poliittista päätöksentekoa maalaa aina epävarmuus. Päätöksentekoa vaativan tilanteen luonteesta, ja valittujen menettelyjen seurauksista ei ole ikinä täydellistä varmuutta. Tilannetta hankaloittaa edelleen se, että tietyt toimijat ja ryhmät tulkitsevat tilanteita eri tavoin, sekä toimivat erilaisten toimintamenetelmien puolestapuhujina, vaikka tavoitteesta oltaisiinkin yhtä mieltä (Fairclough & Fairclough 2012: 25.) Esimerkiksi Suomen

kaltaisessa hyvinvointivaltiossa päättäjien tavoitteena voidaan katsoa olevan yleisen hyvinvoinnin edistäminen verorahoja kohdentamalla, mutta puolueiden väliset erimielisyydet muodostuvat siitä, millä keinoin nämä määrärahat olisi saatava kasaan. Usein ristiriidat menetelmissä syntyvätkin arvokysymyksistä ja siitä, mikä tavoite tulisi priorisoida muiden edelle. Päätökset tehdään yleensä kiireen alla, jolloin poliittisten toimijoiden tulee toimia nopeasti epävarmuudesta sekä mahdollisista ristiriidoista huolimatta. Poliitiikan lähtökohtana onkin toimijoiden kyky muuttaa asioita (Fairclough & Fairclough 2012: 26).

Koska politiikassa on kyse päätöksenteosta, poliittinen diskurssi on luonteeltaan harkitsevaa. Harkintaan liittyy puolesta ja vastaan esitettyjen väitteiden puntarointia suhteessa kiistanalaiseen asiaan tai asioihin. Kaikki harkinta ei ole ”hyvää” tai kohtuullista siinä merkityksessä, että asioiden kaikki puolet tulee käydä läpi mahdollisimman huolellisesti (Fairclough & Fairclough 2012: 26). Tämä yhdistyy edellä mainittuun päätöksenteon ajan ja pääoman niukkuuden kontekstiin. Kaikki harkinta ei ole myöskään demokraattista, sillä pienet määrät toimijoita voivat tehdä päätöksiä suuremman väestön puolesta. Kaikesta huolimatta johonkin päätökseen saapumisen prosessi on luonteeltaan argumentoivaa ja harkitsevaa (Fairclough & Fairclough 2012: 26-27).

Jo jonkin aikaa säädösdiskurssissa on ollut nähtävissä ”argumentatiivinen käänne”. Säädösdiskurssi, poliittisen diskurssin lajina, on fundamentaalisesti argumentatiivista, sillä siihenkin liittyy harkinnan prosessi, joka puntaroi useita näkemyksiä useissa tulkinnan kehyksissä. Muun muassa Finlayson (2007) on antanut vakuuttavia perusteluja sen puolesta, että poliittisen diskurssin tutkimuksen tulisi keskittyä enemmän argumentaatioon ja tarkemmin diskurssin *retoriisiin* ominaisuuksiin (Fairclough & Fairclough 2012: 29.)

2.2.2 Poliittisen diskurssin argumentaatio

Fairclough & Fairclough pyrkivät tuomaan argumentaatioteorian lähelle kriittistä diskurssianalyysiä ja tarjoamaan sen harjoittajille niin yksityiskohtaisen ja eksplisiittisen viitekehyksen, että sen käyttäminen osana kriittistä diskurssianalyysiä olisi mielekästä. Esittely alkaa muutamalla peruskäsitteellä, joista ensimmäinen on *käytännön järkeily* (engl. *practical reasoning*). Käytännön järkeily pyrkii vastaamaan ongelmiin, jotka kohdistuvat toimijoihin, joiden tarkoituksena on toiminnallaan pyrkiä ratkaisuihin eri tilanteisiin eri olosuhteissa. Sitä vastoin teoreettisen järkeilyn (engl. *theoretical reasoning*) painopiste on siinä, mikä on totta ja mikä ei. Se puolestaan pyrkii vastaamaan ongelmiin, jotka kohtaavat meitä kognitiiviselta kapasiteetiltaan erehtyväisinä *tietäjinä*. Teoreettiset syyt ovat siis syitä uskoa, samalla kuin käytännön syyt ovat syitä toimia. Tällöin näiden kahden näkökulman välisissä tarkoituksiperissä ja vastaavasti päädytyn lopputuleman laadussa on ero (Fairclough & Fairclough 2012: 35.)

Käytännön järkeily esiintyy kahdessa eri kontekstissa. Joskus toimija törmää avoimeen kysymykseen: *mitä minun tulisi tehdä*, ottaen huomioon vallitsevat olosuhteet ja tavoitteeni? Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi uravalinta. Toisaalta joskus toimija törmää tilanteisiin, jossa toimijalle annetaan jokin tietty mahdollisuus tiettyyn toimintaan, kuten työtarjous, ja toimijan on tehtävä päätös tarttua tai olla tarttumatta mahdollisuuteen. Kuitenkin molemmassa tapauksissa käytännön järkeilyyn sisältyy pyrkimys ottaa tilanteessa huomioon kaikki mahdolliset muuttujat ja vaikutustekijät. Mitä toimija haluaa saavuttaa? Miten päätöksen teko vaikuttaa muihin mahdollisiin tavoitteisiin? Mitä arvoja toimijalla on? Onko tavoitteen saavuttamiseksi parempia vaihtoehtoja? (Fairclough & Fairclough 2012: 36.)

Argumentti on joukko väittämiä (eksplisiittisiä tai implisiittisiä), joista yksi on lopputulos ja loput premissejä. Tavanomainen näkemys on, että premissit tukevat tai yrittävät oikeuttaa lopputulosta, ja lopputulos oletettavasti juontuu premisseistä. Tätä formaaliseen rakenteeseen perustuvaa määritelmää käytetään loogisissa lähestymistavoissa. Argumentaatio kuitenkin ymmärretään sosiaalisena ja rationaalisen *aktiivisuutena* yrittää oikeuttaa tai lytätä tietty väittämä, ja vakuuttaa keskustelukumppani oman väittämän oikeellisuudesta. Näin ollen argumentaatio on *kompleksi puheakti* (Fairclough & Fairclough 2012: 36.)

Aristoteleesta asti argumentaation lajeista on tehty selvä rajanveto: induktiivinen ja deduktiivinen. Deduktiivisesti validissa argumentissa lopputulos seuraa premissejä: jos premissit pitävät paikkansa, lopputulos pitää paikkansa. Sitä vastoin validit deduktiiviset argumentit voivat perustua puutteellisiin premisseihin: argumentti voi olla deduktiivisesti validi olematta pätevä. Pätevä argumentti puolestaan on deduktiivisesti validi *ja* perustuu premisseihin, jotka ovat tosia (Fairclough & Fairclough 2012: 37.) Esimerkiksi argumentti: "kaikki linnut ovat eläviä. Antti on elävä. Antin siis täytyy olla lintu" on deduktiivisesti validi, mutta se ei ole pätevä argumentti, kun taas argumentti: "Ihmiset ovat kuolevaisia. Antti on ihminen. Antin siis täytyy olla kuolevainen" on sekä deduktiivisesti validi että pätevä argumentti.

Induktiivisissa argumenteissa kyse ei ole väittämän validiudesta tai varmuudesta, vaan todennäköisyydestä. Induktiivisesti voimakkaalla argumentilla on suurempi *todennäköisyys* olla tosi kuin epätosi. Deduktiivisen argumentin premissit ovat yhtä tärkeitä, mutta ainoastaan yhdessä ne ovat riittäviä tukemaan väitettä (Fairclough & Fairclough 2012: 37.) Induktiivinen argumentti voisi olla esimerkiksi: kaikki ystäväni kuuntelevat musiikkia, joten kaikki ihmiset kuuntelevat musiikkia". Induktiivisessa päättelyssä tehdään suuri yleistys pienen otannan perusteella. On epätodennäköistä, että *kaikki* ihmiset kuuntelisivat musiikkia (esim. kuurot), mutta suurella todennäköisyydellä merkittävä enemmistö kuuntelee.

Näiden kahden perustyyppin rinnalle on sittemmin tuotu kolmas argumentoinnin tyyppi, joka on nimeltään induktiivinen (johtava) argumentti. Induktiivisen argumentaation

premissit tukevat väitettä ilman riippuvuussuhteita, mutta vahvistavat toisiaan. Käytännön järkeilyä käytetään tästä usein esimerkkinä. Konduktiivisena argumenttina käytännön järkeily usein sisällyttää *pros and cons* -puntarointia niiden asioiden välillä, jotka ovat väitteen kannalta relevantteja. Lopullinen päätös tehdään löytämällä tasapaino näiden positiivisten ja negatiivisten väliltä. Konduktiivisessa argumentaatiossa premissit eivät välttämättä ole samantyyppisiä kuin induktiivisessa, vaan ne tulevat usein hyvin erilaisista näkökulmista. Lopullinen päätös ei aina kuitenkaan ole täysin objektiivinen. Päätös ja toiminta ovat myös riippuvaisia siitä, millä tavoin ja kuinka tarkasti päätöksen tekijä puntaroi kaikki mahdolliset tekijät. Tietyt arvot painavat toiselle enemmän kuin toiselle, ja näin ollen lopullinen ratkaisu kahden eri toimijan tai ryhmän välillä voivat poiketa toisistaan merkittävästi, vaikka esitetyt premissit olisivat molemmille samat (Fairclough & Fairclough 2012: 38.)

Argumenttiryhmänä *vakuuttava* argumentaatio perustuu olettamuksiin ja on siksi periaatteessa moitteenvaarainen. Johtopäätös päätellään alustavasti premisseistä ja niiden ollessa tosia on argumenttiin syytä uskoa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei johtopäätöksen oikeellisuus olisi kumottavissa tilannekontekstin esittämin muuttujin. Toisin sanoen, alustavasti todeksi pääteltyä johtopäätöstä on syytä pitää totena, ellei mikään sitä todista vääräksi. Esimerkiksi rikosoikeudenkäynnissä tuomion antaminen perustuen todistajan lausuntoon on kohtuullista, mutta sitäkin päätöstä on uusien todisteiden valossa aina harkittava uudestaan (Fairclough & Fairclough 2012: 39.)

Tällainen vakuuttava (*plausible*) argumentti on pätevä, kun alustava johtopäätös on pakko tehdä. Tämä tapahtuu yleensä olosuhteissa, jossa on toimittava puutteellisen tiedon tai tietyn aikarajan puitteissa. Arkielämässä usein käyttämämme argumentit usein ovatkin oletuksia, jotka "luodaan" puuttuvien todisteiden tai tiedon tilalle. Ilman oletuksia yksikään väittely ei etenisi mihinkään, ja toimijat kyseenalaistaisivat toisiaan loputtomasti tai pakottaisivat vastapuolen tuottamaan enemmän ja enemmän todisteita. Emme esimerkiksi pystyisi luottamaan kokeneen lääkärin suositukseen hoitomenetelmästä, joka on auttanut tuhansia muita samassa tilanteessa olevia. Oletus lääkärin auktoriteetista premissinä kumoutuisi, koska on olemassa mahdollisuus, että lääkäri on väärässä. Yleensä kuitenkin hyväksymme lääkärin auktoriteetin todisteeksi sillä oletuksella, että tämä tietää mitä tekee. Uskottavan argumentin johtopäätös on siis aina kumottavissa *periaatteessa* niissäkin tapauksissa, joissa johtopäätöstä puoltavat oletukset ovat hyvin voimakkaita.

Käytännön argumentit ovat vakuuttavia argumentteja. Järkeilyssä yleensä, toimijat keksivät väitteen toiminnan edellyttämiseksi saavuttaakseen maalin tai tavoitteensa (Fairclough & Fairclough 2012: 39). Esimerkiksi muuttoa harkitessa taloudellista hyvinvointia tukevat premissit kannustavat muuttoon, voi jokin tärkeämpi arvo, kuten perhesuhteet tehdä muuttamisesta väärän johtopäätöksen, olipa tuettuja taloudellisen hyvinvoinnin premissejä miten paljon hyvänsä. Käytännön argumentit ovat sikäli helposti kumottavissa (Fairclough & Fairclough 2012: 40).

Poliittisessa diskurssissa tyypillisesti esiintyvä käytännön argumentointi, ja sitä kautta vakuuttava argumentti, on luonteeltaan konduktiivista. Konduktiivinen väite on konvergentti, eli jokainen väitteen puolesta tai vastaan esitetty premissi on itsenäinen (Fairclough & Fairclough 2012: 47.) Päätöksenteossa ei ole aina mahdollista päätyä ratkaisuun, jolla ei olisi kenenkään silmissä haittavaikutuksia, joten lopullinen päätös riippuu siitä, miten toimija on puntaroinut eri premissejä suhteessa toisiinsa. Toisin sanoen: mitä ollaan valmiita uhraamaan jonkin toisen asian eteen. Esimerkiksi ongelmatilanteessa X voin valita ratkaisun Y ja saavutan sillä hyödyt Z1 sekä Z2. Toisaalta valitsemalla ratkaisun Y nousevat esiin myös haitat Z3 ja Z4. Tilanteessa, jossa laitetaan vastakkain arvo ja arvo sekä tavoitteet ja tavoitteet, käytännön järjely on samalla harkintaa, jolla pyritään päättämään mitkä arvot ja tavoitteet ovat toisia tärkeämpiä (Fairclough & Fairclough 2012: 47).

Päätöksenteon voidaan katsoa koostuvan vakuuttavista, konduktiivisista, argumenteista, joilla on todet premissit, mutta miten varmistutaan esitettyjen premissien ja valitun toiminnan johdonmukaisuudesta? Tähän kysymykseen vastaa *legitimointi*, jonka painopiste on argumenttien oikeuttamisessa. Theo Van Leeuwen (2007: 93) luonnehtii legitimointia vastaukseksi puhuttuun tai puhumattomaan ”miksi”-kysymykseen. Kriittisessä diskurssianalyysissä legitimaation käsitettä käytetään löyhästi viittaamaan minkälaiseen tahansa toiminnan oikeuttamiseen. Tämän takia Norman Fairclough kaventaa käsitettä kattamaan ainoastaan legitimaation sellaiseen oikeutukseen, joka on saa syntynsä laajalti jaetusta arvomaailmoista tai käytänteistä. Esimerkiksi valtajärjestelmän voidaan käsittää olevan legitiimi tai legitimoivan itsensä ja toimintansa, koska se on syntynyt demokraattisten äänestysten tai vaalien seurauksena. Toiminnan oikeuttaminen vailla tällaista arvopohjaa ei voida tällöin kutsua legitimaatioksi (Fairclough & Fairclough 2012: 109.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkielmani aineistona käytän aihepiirin kannalta merkityksellisiä tekstipohjaisia aineistoja, jotka ovat Euroopan unionin virallisessa lehdessä (L 152) 11. kesäkuuta 2019 ilmestyneet Euroopan komission delegeoitu asetus (EU) 2019/945: *miehittämättömistä ilma-alusjärjestelmistä ja kolmansien maiden miehittämättömien ilma-alusjärjestelmien käyttäjistä*, sekä komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2019/947: *säännöistä ja menetelmistä miehittämättömien ilma-alusten käytössä (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)*. Asetukset ovat avoimesti saatavilla verkosta Euroopan unionin oikeuden, EUR-Lex, sivuston virallisesta lehtiarkistosta (EUR-Lex 2019). Analyysin kohteena ovat kustakin asetuksesta poimitut artikkelit, joita oli yhteensä 78 kappaletta. Analyysin kohteena olivat nämä artikkelit siksi, koska loput dokumenttien tekstimassasta olivat luonteeltaan toteavia määritelmiä. Artiklojen pituudet vaihtelivat yhdestä virkkeestä kokonaisuun tekstikappaleisiin, tai merkein ilmaistuna 88 merkistä 1183 merkkiin. Asetusten yhteenlasketusta sivumäärästä 67 artikkelit kattoivat kaikkiaan 9 sivua.

Asettamaani tutkimuskysymykseen vastatakseni käytän analyysimetodina Theo Van Leeuwenin (2007: 92) esittämiä legitimoinnin kategorioita artikkelissa *“Legitimation in Discourse and Communication”* tieteellisessä lehtijulkaisussa *Discourse & Communication*. Van Leeuwen (2007: 91) esittelee legitimoinnin kielen analyysin viitekehystä julkisessa viestinnässä ja jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Legitimoinnin kategorioita on neljä:

- 1) Auktorisointi – Legitimointi viittaamalla tradition, käytännön ja lain auktoriteettiin, tai henkilöihin, joille jonkinlainen institutionaalinen valta on myönnetty.
- 2) Moraalinen arviointi – Legitimointia viittaamalla arvojärjestelmiin
- 3) Rationalisointi – Legitimointia viittaamalla institutionaalisen sosiaalisen toiminnan tavoitteisiin ja käyttötapoihin
- 4) Mythopoesis – Legitimointia narratiivien avulla, joiden lopputulemat palkitsevat legitiimin toiminnan ja rankaisevat ei-legitiimiä toimintaa.

Nämä legitimoinnin muodot voivat esiintyä yksinään tai yhdessä ja niitä voidaan käyttää sekä legitimointiin että de-legitimointiin – kritiikkiin. Yhteistä niille on myös se, että jokainen niistä käy toteen tiettyjä kielellisiä resursseja käyttämällä, sekä kielellisten resurssien konfiguraatioilla (Van Leeuwen 2007: 91-92.)

Puhutun tai puhumattoman *miksi*-kysymyksen tavallisin vastaus arkikielessä lienee ”koska minä sanon niin”. Legitimaation kategorioista tämä on auktorisointia. Tässä tilanteessa ”minä” on henkilö, jolle jonkinasteinen auktoriteetti on myönnetty. Tätä Van Leeuwen (2007: 94) kutsuu *personaaliseksi auktorisoinniksi* tai *personaalisen auktoriteetin legitimoinniksi*. Personaalisessa auktorisoinnissa toiminnan legitiimiys on suorassa yhteydessä vastaajan auktoriteettiin tai statukseen jossain instituutiossa, kuten opettajalla kouluympäristössä. Tällöin muita argumentteja legitimointiin ei tarvita, vaikka niitä tietysti saa ja voi käyttää.

Personaalisen auktoriteetin legitimointi ilmenee tyypillisesti ”verbaalin prosessin” lausekkeena, jossa auktoriteetin lausunto sisältää jonkin velvoitetta koskevan menettelyn – esim. ”Antti istui alas, koska opettaja käski”. Auktorisointi sisältää muitakin alalajeja, joihin lukeutuu: ekspertin ja roolimallin auktoriteetti, impersonaalinen auktoriteetti, sekä tradition ja yhdenmukaisuuden auktoriteetti. Ekspertin auktoriteetissa legitimointi tapahtuu ammattitaidon, eikä statuksen kautta, kun taas roolimallin auktoriteetissa roolimallin käytös tai arvot riittävät tämän auktoriteetin legitimoimiseen. Impersonaalisisessa auktorisoinnissa vastaus kuvitteelliseen *miksi*-kysymykseen on *koska laki sanoo niin*. Tradition auktoriteetti legitimoidaan viittaamalla tapakulttuuriin, ja yhdenmukaisuuden auktoriteetin legitimointi perustuu sille tyypillisiin lausekkeisiin kuten *koska kaikki muutkin...* ja *koska aina ennenkin on...* (Van Leeuwen 2007: 94-97.)

Moraalisen arvioinnin kategoria perustuu nimensä mukaisesti moraalisiin arvoihin sen sijaan, että viitattaisiin jonkinlaiseen auktoriteettiin ilman sen suurempia perusteita. Usein moraalisia arvoja vakuutetaan problemaattisilla sanoilla kuten *hyvä* ja *paha*, jotka seilaavat vapaasti moraalisten, esteettisten ja hedonististen toimintapiirien välillä usein yhdistettynä auktoriteettilegitimaatioon. Useissa tapauksissa moraalinen arviointi yhdistetään tiettyihin arvokysymysten diskursseihin, kuitenkin tekemättä näistä diskursseista eksplisiittisiä tai kyseenalaistettuja. Niitä vain vihjataan pintapuolisilla adjektiiveilla kuten *terve*, *luonnollinen*, *normaali*, *hyödyllinen* jne. Tästä syystä tämän kaltaisia moraalisia arviointeja ei ole mahdollista tunnistaa lingvistisesti motivoitunein metodein, vaan on vaihdettava historialliseen diskurssintutkimukseen, joka sitten kykenisi jäljittämään näitä ilmauksia pohjustavat moraaliset diskurssit (Van Leeuwen 2007: 97-98.)

Moraalisen arvioinnin laji voidaan jakaa kolmeen alalajiin, joita ovat evaluointi, abstraktio ja vertailu. Evaluaatiossa käytetyt adjektiivit tyypillisesti viestivät kyseessä olevan toiminnan tai objektin konkreettisista ominaisuuksista sekä asettavat ne tietyn hyväksi katsotun arvon toimintapiiriin. Tämä tekee moraalisesta evaluoinnista hieman salamyhkäistä ja pyrkii suojaamaan sitä kritiikiltä. Esimerkki tästä on *naturalisointi* eli luonnollistaminen: ”Negatiivisten tunteiden kokeminen tässä tilanteessa x on täysin *normaalista* ja *luonnollista*”. Käytännössä tämä väittävä viestii, että omia negatiivisia tunteita ei saa tulkita niin että tapahtuva toiminta/asia olisi paha tai ei-legitiimiä, vaan *normaalista* ja *luonnollista* (Van Leeuwen 2007: 98.)

Abstraktiossa tarkoituksena on erotella toiminnasta tai käytännöstä jokin ominaisuus, joka linkittää sen johonkin moraaliseen arvoon ja viitata siihen abstraktein tavoin. Tällä periaatteella lause ”Antti lukee uutta kirjaansa” kääntyy esimerkiksi muotoon ”Antti edistää lukutaitoaan sekä yleissivistystään” (Van Leeuwen 2007: 99.)

Analogiassa kysymykseen ”miksi minun täytyy tehdä näin” vastataan vertailulla ”koska tämä toinen lähes samanlainen toiminta linkittyy näihin positiivisiin arvoihin”. Ja tätä

vastoin negatiivisessa vertailussa vastaus on ”koska se *ei* ole samanlainen, kuin tämä toiminta, johon linkittyy negatiivisia arvoja”. Vertailua on siis positiivista sekä negatiivista ja siihen linkittyy lähes aina legitimoinnin tai de-legitimoinnin funktio (Van Leeuwen 2007: 100.)

Rationalisointia on kahdenlaista: instrumentaalista sekä teoreettista. Instrumentaalinen rationalisointi legitimoii toimia suhteessa niiden tavoitteisiin, käyttötapoihin ja vaikutuksiin. Keskeistä tässäkin on, että legitimoinnista on eroteltavissa jokin välineellinen tai lopputulokseen sidottu arvo, joka on linjassa utilitarismin ja/tai pragmatismen kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että toiminta on legitiimiä, mikäli se on *tehokasta, hyödyllistä* tai *tarkoituksenmukaista*. Tällaiset adjektiivit ovat sikäli itsessään legitimoivia (Van Leeuwen 2007: 100-101.)

Instrumentaalisen rationalisoinnin tulkinta ei kuitenkaan ole täysin yksioikoista, vaan sekin on jaettavissa kolmeen eri alalajiin, jotka ovat tavoite-orientaatio (*goal orientation*), tapa-orientaatio (*means orientation*) ja vaikutus-orientaatio (*effect orientation*). Tavoite-orientaatiossa tarkoitus rakentuu toimijoissa tietoisina tai tiedostamattomina motiiveina, intentioina, tavoitteina jne. Tarkoituksellisen toiminnan ja tarkoituksen toimijan on oltava vakio. Tapa-orientaatiossa tarkoitus rakentuu toiminnassa tai välineessä, jolla haluttu päämäärä saavutetaan. Vaikutus-orientaatio puolestaan painottaa toimintojen lopputulosta. Siinä keskeistä on tarkastella mikä vaikutus toiminnalla oli lopputulokseen jäljestä päin katsottuna (Van Leeuwen 2007: 101-103.)

Teoreettinen rationalisointi legitimoii toimia suhteessa asiaintilojen luonnollisuuteen. Teoreettinen rationalisointi on sikäli lähellä aiemmin mainittua naturalisointia eli luonnollistamista. Teoreettinen legitimointi ottaa tyypillisesti yhden kolmesta muodosta, joita ovat määrittely, selittäminen sekä ennustaminen. Määrittelyssä toiminta rinnastetaan johonkin toiseen toimintaan, jonka moraalinen oikeellisuus on jo todettu kuuluvan johonkin arvodiskurssiin. Toimintojen välisen yhteyden täytyy olla sanallistettu esimerkiksi verbein *tarkoittaa, viestii*, tai *symbolisoi*. Selittämisen tapauksessa tarkastelun kohteena ovat toimintojen sijaan niissä osallisena olevat toimijat. Tässä tapauksessa *miksi*-kysymyksen vastaus kuuluu ”koska tämä toiminta on toimijan luonteelle soveliasta”. Viimeisen teoreettisen legitimaation muodon ottaa ennustaminen. Vaikka ennusteissa onkin havaittavissa auktoriteetin tuntuma, niiden on tarkoitus pohjautua ammattitaitoon ja voidaan, ainakin periaatteessa, kieltää vetoamalla päinvastaiseen kokemukseen: ”älä murehdi, vaikka kätesi kipeytyisi, sillä se ei tule kestäämään kauaa” (Van Leeuwen 2007: 103-105.)

Mythopoesiksessa legitimizeetti saavutetaan tarinankerronnalla - moraalisia arvoja välittävillä saduilla. Näille kertomuksille on tyypillistä se, että protagonistia palkitaan legitiimiin sosiaaliseen toimeen osallistumisesta. Vastavuoroisesti kerrontaa on myös käännteistä: puhutaan varoittavista esimerkeistä, joissa protagonistia rangaistaan epälegitiimiin sosiaaliseen toimeen osallistumisesta (Van Leeuwen 2007: 105-106.)

4 ANALYYSI

Analysoin Euroopan komission täytäntöönpanoasetusta sekä delegoitua asetusta ((EU) 2019/945 ja (EU) 2019/947) hyödyntämällä Van Leeuwenin (2007: 92) esittämiä neljää legitimoinnin kategoriaa, joita ovat auktorisointi, rationalisointi, moraalinen arviointi ja mythopoesis. Aineistoa voitiin viitekehyksen puitteissa analysoida silloin kun argumentoivaa tai legitimoivaa tekstiä esiintyi. Aineisto koostui artikloista, mutta jokainen artikla ei sisältänyt legitimointia, vaan saattoi ilmaista vain mitä tulisi tehdä sitä perustelematta. Tästä esimerkki 1:

- (1) Riskitasokriteerejä ja muita kriteerejä olisi käytettävä seuraavien kolmen toimintakategorian määrittämiseksi: "avoin", "erityinen" ja "sertifioitu".

((EU 2019/947 artikla 6)

Rationalisointi on legitimoinnin kategoriana tutkitussa aineistossa yleisin, sillä se kattoi kaikkien artiklojen legitimoinnista noin puolet. Sitä esiintyi eniten artikloissa, joissa sääntelyn kohteena olivat laitteiden valmistajat ja maahantuojat. Rationalisoinnin pääpaino on toiminnan legitimiuden arvioinnissa sen tehokkuuden, hyödyllisyyden tai tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Hiljaiseen miksi-kysymykseen vastataan "koska se on tehokasta/hyödyllistä/tarkoituksenmukaista". Aineistossa toimia legitimoidaan taajaan tällaiseen positiiviseksi katsottuun kitkattomuuteen perustuen, kuten esimerkissä 2 näkyy:

- (2) Koska ilmoitetut laitokset voivat tarjota palvelujaan koko unionin alueella, on tarkoituksenmukaista antaa muille jäsenvaltioille ja komissiolle mahdollisuus esittää vastalauseita ilmoitetun laitoksen osalta. Sen vuoksi on tärkeää säätää ajanjaksosta, jonka aikana voidaan selvittää mahdolliset epäilykset tai huolenaiheet vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten pätevyyden suhteen, ennen kuin ne alkavat toimia ilmoitettuina laitoksina.

Kilpailukyvyyn kannalta on oleellista, että ilmoitetut laitokset soveltavat vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä aiheuttamatta kohtuutonta hallinnollista taakkaa talouden toimijoille. Samasta syystä ja talouden toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi on myös varmistettava vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen teknisen soveltamisen yhdenmukaisuus. Tämä voidaan saavuttaa parhaiten asianmukaisella koordinoinnilla ja ilmoitettujen laitosten välisellä yhteistyöllä.

((EU) 2019/945 artiklat 41 ja 42)

Artiklassa 41 rationalisoinnin kategoria ilmenee instrumentaalisen rationalisoinnin tapa-orientaationa (*means orientation*), jossa haluttu päämäärä x saavutetaan toiminnalla y . Van Leeuwen (2007: 102) esittää tapa-orientaation kaavaksi muotoa *saavutan 'y':n toiminnalla 'x' (tai 'x:llä')*. Tätä kaavaa mukailien artikla 41 kääntyy muotoon: *Säätämällä kyseessä olevasta*

ajanjaksosta (x) saavutamme tilan, jossa komissiolla sekä jäsenvaltioilla on mahdollisuus esittää vastalauseita (y).

Tapa-orientaatio on läsnä myös artiklassa 42. Artiklan jälkimmäisen puolikkaan sanoma voidaan edellä mainittua kaavaa mukaille jälleen kääntää muotoon: *vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen teknisen soveltamisen yhdenmukaisuuden varmistaminen saavutetaan asianmukaisella koordinoinnilla ja ilmoitettujen laitosten välisellä yhteistyöllä*. Rationalisoinnin pääperiaatteen kanssa linjassa artiklat ovat siksi, että molempien voidaan katsoa painottavan yhdenmukaisuutta ja tarpeenmukaisuutta kaikkia osapuolia hyödyttävänä ja virtaviivaistavana toimintaperiaatteena. Tällöin ajatus rationalismista hyödyllisyyden, tehokkuuden ja tarkoituksenmukaisuuden painottajana toteutuu.

Moraalisen arvioinnin kategoria kattoi artiklojen legitimoinnista noin kolmanneksen. Moraalisen arvioinnin legitimaation keskeisenä ajatuksena on, että väitteestä tai toiminnasta ja sen lopputuloksesta on eroteltavissa jokin positiiviseksi katsottu arvo. Aineistossa käytetyistä väitteistä keskeiseksi positiiviseksi arvoksi nostetaan vaaratilanteiden ehkäisy, ja sitä kautta turvallisuus. Tämä näkyy esimerkissä 3:

- (3) Jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että kategoriassa "avoin" käytettäviksi tarkoitetut miehittämättömät ilma-alusjärjestelmät asetetaan saataville markkinoilla ja otetaan käyttöön vain, jos ne eivät tavanomaisesti käytettynä aiheuta vaaraa ihmisten terveydelle ja turvallisuudelle, kotieläimille tai omaisuudelle.

((EU) 2019/945 artikla 13)

Artiklan mukaan kunkin kyseessä olevan jäsenvaltion on pidettävä huolta siitä, että miehittämättömien ilma-alusjärjestelmien käyttöönotto ei aiheuta uhkaa ihmisille, kotieläimille tai omaisuudelle. Tällöin turvallisuuden käyttäminen legitimaation keinona osuu Leeuwenin (2007: 97) legitimaation kategorioista moraalisen arvioinnin alle, jonka alalajeista se vastaa parhaiten evaluaatiota. Evaluaation alalajin tunnusmerkkinä on arvioivien, eli evaluatiivisten adjektiivien käyttö. Arvoja saadaan eroteltua edellä mainitusta artiklasta tekemällä siitä havaintoja: mikäli jäsenvaltiot eivät suorita ko. toimenpiteitä, miehittämättömät ilma-alusjärjestelmät tulevat aiheuttamaan *vaaraa* ihmisten terveydelle, turvallisuudelle kotieläimille tai omaisuudelle. Artiklassa legitimointi tuodaan läpi käyttämällä turvallisuuden ja vaaran käsitteitä, jotka yhdistävät ne legitimoinnin keinona moraalisen arvioinnin kategoriaan.

Turvallisuus ei kuitenkaan moraalisen arvioinnin kategoriassa ole ainoa arvo, jolla toimia legitimoidaan, vaan toinen keskeinen malli moraalisen arvioinnin legitimaatiosta näkyy esimerkissä 4:

- (4) Jotta kansalaisille voitaisiin varmistaa korkea ympäristönsuojelun taso, on tarpeen rajoittaa melupäästöjä mahdollisimman paljon. Kategoriassa "avoin" käytettäviksi tarkoitettuihin miehittämättömiin ilma-alusjärjestelmiin sovellettavia äänitehorajoituksia voidaan tarkistaa

komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2019/947 (8) määriteltyjen siirtymäaikojen päättyessä.

((EU) 2019/945 artikla 14)

Artiklassa esitetään, että melupäästöjä rajoittamalla voidaan taata korkea ympäristösuojelun taso. Täten melupäästöjen rajoittaminen on toimenä legitiimi, koska sillä saavutetaan positiiviseksi katsottu arvo, joka tässä esimerkissä on ympäristönsuojelu. Ympäristönsuojelu positiivisena arvona linkittyy diskurssien historialliseen kehitykseen. Ilmastonmuutos on tänä päivänä jatkuvasti esillä julkisessa keskustelussa, ja sen aiheuttamista vaaroista on tutkijoiden keskuudessa yleinen yksimielisyys. Ympäristönsuojelu kuuluu ilmastonmuutosdiskurssin piiriin tärkeänä ongelmien ehkäisykeinona. Tällöin se on linjassa myös aiemmin mainittujen utilitarismin ja pragmatismien kanssa, joiden mielestä toiminta on legitiimiä, mikäli se on tarkoituksenmukaista.

Legitimoinnin kategorioista auktorisointi kattoi loput artiklojen legitimoinnista. Sitä esiintyi aineistossa muun muassa sellaisissa kohdissa, joissa uutta asetusta perusteltiin aiemmin säädetyllä asetuksella tai direktiivillä, kuten esimerkissä 5:

- (5) Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä 768/2008/EY (6) säädetään yhteisistä periaatteista ja horisontaalisista säännöksistä, joita on tarkoitus soveltaa asiaankuuluvan alakohtaisen lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden kaupan pitämiseen. Jotta voidaan varmistaa yhdenmukaisuus muun alakohtaisen tuotelainsäädännön kanssa, kategoriassa "avoin" käytettäväksi tarkoitettun miehittämättömän ilma-alusjärjestelmän kaupan pitämistä koskeva säännös olisi yhdenmukaistettava päätöksellä 768/2008/EY vahvistetun kehityksen kanssa.

((EU) 2019/945 artikla 10)

Artiklassa kategoriassa "avoin" käytettäväksi tarkoitettun miehittämättömän ilma-alusjärjestelmän kaupan pitämistä koskeva säännös on yhdenmukaistettava, koska Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 768/2008/EY niin on säätänyt. Leeuwenin (2007: 96) tarjoaman analyysikehikon mukaan tämän kaltainen auktoriteetti luokitellaan impersonaaliseksi auktoriteetiksi, jolloin vastaus hiljaiseen miksi-kysymykseen kuuluu: *"koska Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 768/2008/EY on niin säätänyt."* Sen sijaan että vedottaisiin auktoriteetista nauttivaan henkilöön, väite legitimoidaan vetoamalla Euroopan parlamentin ja neuvoston, mutta ennen kaikkea lain kantamaan auktoriteettiin.

Toinen aineistoissa esiintynyt auktoriteetin muoto on ekspertin auktoriteetti, jossa väite tai toiminta legitimoidaan viittaamalla ekspertin mielipiteeseen. Tämä näkyy esimerkissä 6:

- (6) Miehittämättömien ilma-alusten käyttäjät olisi rekisteröitävä, jos ne harjoittavat toimintaa miehittämättömällä ilma-aluksella, josta voi törmäyksessä ihmiseen aiheutua 80 joulea ylittävä

kineettinen energia tai jolla harjoitettava toiminta aiheuttaa riskin yksityisyydelle, henkilötietojen suojalle, turvallisuudelle tai ympäristölle.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että miehittämättömistä ilma-aluksista, joiden lentoonlähtömassa on 250 g tai enemmän, aiheutuisi turvallisuusriskejä, minkä vuoksi tällaisten miehittämättömien ilma-alusjärjestelmien käyttäjiltä olisi vaadittava rekisteröitymistä, kun ne käyttävät tällaisia miehittämättömiä ilma-aluksia kategoriassa ”avoin”.

((EU) 2019/947 artiklat 14 ja 15)

Van Leeuwen (2007: 94) määritteli ekspertin auktoriteetin siten, että legitimaatiossa viitataan nimensä mukaisesti eksperttiin tai asiantuntijaan – henkilöön. Viitattaessa legitimaatiossa asiantuntijaan tämän pätevyys katsotaan niin varmaksi, että muita perusteluja ei tarvita. Esittämissäni artikloissa 14 ja 15 ei kuitenkaan viitata henkilöön, vaan tutkimuksiin, jotka tässä tapauksessa ovat osoittaneet tarpeen säännöstellä ilma-alusjärjestelmiä koskevaa toimintaa. Artiklassa 15 viittaus tutkimuksiin on sanallistettu suoraan, mutta artiklassa 14 se on implisiittisempi. Tästä huolimatta katson legitimaation ekspertin auktorisoinniksi, sillä artiklassa 15 ensimmäisen virkkeen subjektin, *tutkimukset*, voisi korvata tutkimuksien tekijöiden nimillä, eikä se veisi virkkeestä säännönmukaisuutta tai väitteeltä totuuspohjaa. Artikloissa ilma-alusjärjestelmien toiminnan säännöstelyä perustellaan viittaamalla tutkimuksien, ja sitä kautta tutkijoiden, auktoriteettiin, jolloin auktorisointi lukeutuu ekspertin auktoriteetin alakategoriaan.

Viimeinen Van Leeuwenin (2007: 105) legitimoinnin kategorioista – *mythopoesis* – jäi aineistossa puuttumaan. Mythopoesiksessa legitimointi tapahtuu kertomuksin ja vertauksin, joten voikin olettaa, että poliittisesta diskurssista sellaista on vaikea löytää. Aineistona käyttämieni asetusten edustamalle tekstilajille on tyypillisempää tarkasti eksplikoiva kieli, joka ei jätä tilaa tulkinnalle tai virhearvioinneille.

Aineiston artiklojen pituuseroista huolimatta oli vaikea löytää artiklaa, joka olisi selkeästi edustanut useampaa eri legitimoinnin kategoriaa, sikäli kuin Van Leeuwen (2007: 92) on ne esittänyt. Useammankin virkkeen pituisissa artikloissa perustelevia virkkeitä oli vain yksi, jolloin loput virkkeet käsittelivät sitä, minkälaista säännöstelyä komissio esittää.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuskysymykseni avulla pyrin löytämään aineistosta miehittämättömän ilma-alustoiminnan sääntelyssä käytettyjen argumenttien yleispiirteitä ja tunnistamaan niissä käytetty legitimointi. Mielenkiinnon kohteena ovat myös legitimoinnin näkyväksi tekemät diskurssit. Analyysi osoitti, että pääpaino toiminnan sääntelyssä on luoda Euroopan unionin jäsenmaille yhteiset linjat ilma-alustoiminnan harjoittamiselle ja valvonnalle. Näiden yhteisten toimintaohjeiden legitimoinnissa hyödynnettiin rationalisoinnin kategoriaa: käytännössä yhteisten ohjeiden luominen jäsenmaiden välille sujuvoittaa toiminnan jatkumista sellaisessa muodossa, että kansainvälisellä tasolla voidaan varmistua laitteiden ja toiminnan turvallisuudesta. Kun kaikkia jäsenvaltioita koskevat samat lait, laitteiden valmistajat kykenevät suunnittelemaan laitteensa vastaamaan yhtä yhteistä vaatimustasoa, eikä esimerkiksi kymmeniä erilaisia. Täten aineistoissa voidaan sanoa toistuneen *yhdenmukaisuuden diskurssi*. Toiminta siis katsotaan hyväksi, mikäli se edistää yhdenmukaisuutta tai kitkattomuutta asianomaisten välillä.

Lainsäädäntöä suunnitellessa eettiset kysymykset vaikuttivat olevan myös keskeisessä asemassa. Ilma-alusten luokkajaottelussa kiinnitetään paljon huomiota siihen, minkälaisen turvallisuusuhan laitteet ja toiminta yleensä aiheuttavat ihmisille, eläimille, omaisuudelle ja ympäristölle. Näin ollen legitimoinnissa muodostunut *turvallisuuskurssi* näki ilma-aluksista aiheutuvat vaaratilanteet sekä aineellisina että aineettomina. Toiminnan sääntelyllä voidaan merkittävästi pienentää aineellista uhkaa, joka edellä mainittuihin asianomaisiin kohdistuu, mikäli laitteita ei valmisteta tai käytetä säädösten mukaisesti. Toisaalta säädöksillä pyritään ehkäisemään ihmisten yksityisyyteen ja intellektuaaliseen omaisuuteen kohdistuvaa uhkaa asettamalla kaikki leluiksi luokittelemattomat ilma-alukset sääntelyn piiriin. Tätä laitteisiin kohdistuvaa sääntelyä legitimoitiin yhtäältä sekä turvallisuuden että ympäristönsuojelun arvoilla moraalisen arvioinnin kategorian mukaisesti. Yllättävä havainto aineistossa oli juuri *ympäristönsuojelun diskurssi*, joka ilmeni lakien legitimoinnissa muun muassa melusaastetta käsitellessä.

Ilmailua koskevassa lainsäädännössä otettiin huomioon aiemmin säädetyt lait, ja varmistettiin, että ilma-alustoiminta on niiden kanssa yhdenmukaista silloin, kun soveltaminen on mielekästä. Tällöin legitimaatio osui impersonaalisen auktorisoinnin kategoriaan. Lain säätämistä perusteltiin siis jo olemassa olevilla laeilla.

Kaikkiaan havainnot vaikuttavat kulkevan kehämäisesti. Yhdenmukaiset lait säädetään koska se on tehokasta ja tarkoituksenmukaista (rationalisointi). Varmistamalla toiminnan yhdenmukaisuus saadaan varmuus sen turvallisuudesta suhteessa ihmisiin ja ympäristöön (moraalinen arviointi). Yhdenmukaisuuden takaamiseksi on vältettävä ristiriitaisuudet aiemman lainsäädännön kanssa, jolloin uudet lait on säädettävä kiinteässä yhteydessä

edellisiin (auktorisointi). Yhdenmukaiset lait ovat täten tarkoituksenmukaisia (rationalisointi).

Tutkimukseni aineistollisesta niukkuudesta johtuen sen tuloksia on haastavaa verrata aiempaan tutkimukseen. Joitain samankaltaisuuksia aiemmin mainitsemani Tiaisen väitöskirjan kanssa kuitenkin oli liittyen poliittisten ja lainsäädännöllisten dokumenttien luonteeseen. Tiaisen väitöskirjan tulokset osoittivat, että myös valvontalakia legitimoitiin turvallisuuden teemoilla sekä lakien välinearvolla tämän turvallisuuden saavuttamisessa. Omaa tutkimusta olisin voinut laajentaa Tiaisen tavalla käsittelemään myös lakien delegitimointia, mikäli aineistoa olisi ollut tarpeeksi. Ilma-alustoimintaa säätelevät lait eivät julkisessa keskustelussa pääse vuoden 2013 Snowden-paljastusten tasolle.

Argumentaatioteorian näkökulmasta artikloissa esitetyt argumentit olivat tekstilajilleen uskollisesti päteviä argumentteja, joiden todet premissit johtivat toteen lopputulokseen. Se ei siitä huolimatta tarkoita sitä, etteikö argumenttia voisi asettaa kontekstissaan kiistanalaiseksi. Kuten Fairclough & Fairclough kertovat, poliittinen diskurssi päätöksenteon prosessissa on aina harkitsevaa, eikä kaikki harkinta ole *hyöää* siinä suhteessa, että asioihin liittyy useita puolia, jotka eri toimijat näkevät eri tavalla (Fairclough & Fairclough 2012: 25-27). Säädösten tarkoituksenmukaisuutta perusteltiin yksityishenkilöiden näkökulmasta ainoastaan turvallisuusteeman ympärillä. Uusien säädösten vaikutus toiminnan kitkattomuuteen vaikuttaa olevan yksityishenkilöiden ja instituutioiden välillä kääntäen verrannollinen: instituutioiden toiminta helpottuu samalla kun yksityishenkilöiden toiminta vaikeutuu.

Van Leeuwen (2007: 91) kuvaa legitimoinnin kategorioiden olevan päteviä sekä julkisen keskustelun että jokapäiväisen vuorovaikutuksen analysoimiseen. Aineistoni sopi analyttiseen kehikkoon prototyypillisesti, vaikka mythopoesiksen kategoria jäikin puuttumaan. Tämä oli kuitenkin odotusteni mukaista, sillä tekstilajina poliittiset ja lainsäädännölliset dokumentit eivät jätä paljoa tilaa vertauksille ja narratiiveille poliittisen diskurssin harkitsevan ja perustelevan luonteen vuoksi (Van Leeuwen 2007: 91, Fairclough & Fairclough 2012: 26.)

Tutkimuskysymykseeni vastaamisessa legitimoinnin kategorioiden analyttinen kehikko toimi aineistoon nähden erinomaisesti. Sain analyysistä vastauksen palasia yksittäisistä artikloista ja niissä toistuvista diskursseista, mutta aineisto ei antanut edellytyksiä vastata tutkimuskysymykseeni niin kokonaisvaltaisesti, kuin olisin odottanut. Aineistossa legitimoinnin kohteena olivat säännönmukaisesti ne yksittäiset artiklat, joissa mainittu legitimointi esiintyi. Aineistosta esiin nousseet diskurssit antavat suuntaa spekulatiolle asetusten säätämisen legitimoinnista kokonaisuutena. Näitä diskursseja olivat turvallisuus ja tarkoituksenmukaisuus kitkattomuuden kontekstissa. Kaikesta huolimatta tutkimuskysymykseeni vastaamisessa valitsemani aineisto oli paras valinta saatavilla olevasta aineistosta. Tutkimuksen tukena olisi voinut käyttää Tiaisen (2020: 79) tavoin lakityöryhmien mietintöjä tai pöytäkirjoja, mikäli ne olisivat olleet julkisesti saatavilla.

Tutkimustuloksiin ja pohdintaan tulee suhtautua varauksella johtuen analyysikehikon hienovaraisuudesta sekä tutkimusmotiivista. Rationalisoinnin ja moraalisen arvioinnin kategoriat ovat tarpeeksi lähellä toisiaan, että tässäkin tutkimuksessa osa moraalisen arvioinnin tunnusmerkeistä olisi voitu tulkita kuuluvan rationalisoinnin piiriin. Esimerkiksi turvallisuuden diskurssin toteutumisen toinen tutkija olisi voinut katsoa tarkoituksenmukaisuutta edistäväksi tekijäksi ja näin laskea sen rationalisoinnin kategoriaan: mikäli kukaan ei toiminnan sääntelyn ansiosta kärsi aineellista tai aineetonta vahinkoa, yhteiskunnallinen kuormitus pienenee. Van Leeuwenin (2007) esittämää analyysikehikkoa on sittemmin laajentanut yhdysvaltalainen Antonio Reyes (2011) kattamaan vielä useampia kategorioita, jota hyödyntämällä aineistosta olisi voitu saada jollain tavalla poikkeavia tuloksia. Tutkimusmotiivin vaikutus voi nousta tuloksissa ja pohdinnassa ilmi siinä, mihin asioihin tarttuu ja millä tavalla niitä tarkastelee. Lähtökohta tutkimuksen suorittamiselle saattaa olla se, että sääntely on ylimitoitettua, mutta toinen tutkija olisi saattanut lähestyä sääntelyä alimitoitettuna.

Miehittämättömiä ilma-aluksia, droneja, ympäröivää maaperää ei ole vielä tutkittu laajalti, joten jatkotutkimusta voitaisiin mahdollisuuksien mukaan suorittaa toimintaa ympäröivästä julkisesta keskustelusta muussakin muodossa, kuin Euroopan komission asetuksissa. Esimerkiksi media antaa kaikissa formaateissaan paljon liikkumatilaa keskittyä tutkimuskohteena juuri droneihin niin, että teoreettisena viitekehyksenä poliittinen diskurssi ja argumentaation legitimointi on edelleen validi. Toisaalta myös poliittisten dokumenttien tutkimuksessa on vielä paljon kartoittamatonta maaperää, jossa voitaisiin vertailla juuri Euroopan komission teksteissä esille nousevia diskursseja.

LÄHTEET

- Fairclough, Isabel. & Fairclough Norman 2012: *Political discourse analysis : A method for advanced students*. London: Routledge.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Foucault, Michel 1972: *The Archaeology of Knowledge*. London: Routledge.
- Hay, Colin 2007: *Why we hate politics*. Cambridge: Polity Bridge.
- Lombardo, Emanuela & Meier, Petra 2008: Framing Gender Equality in the European Union Political Discourse. – *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 15 (1) s. 101-129.
- Meyer, Michael & Wodak, Ruth 2016: *Methods of Critical Discourse Studies*. Los Angeles: Sage.
- Mäntynen, Anne & Pietikäinen, Sari 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari 2008: Kriittinen diskurssitutkimus. – Arja Piirainen-Marsh & Kari Sajavaara (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191-219. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
- Reyes, Antonio 2011: Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. – *Discourse & Society* 22 (6) s. 781-807.
- Tiainen, Minna 2020: *Justifying and challenging digital surveillance after the Snowden revelations: an analysis of media and political debates in Finland*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos
- Torniainen, Aki 2018: *Drone-uhka! - Miehittämättömien lennokkien valvonta ja torjunta*. Opinnäytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Van Leeuwen, Theo 2007: Legitimation in Discourse and Communication. – *Discourse & Communication* 1 (1) s. 91-112.

Aineistolähteet:

- EUR-Lex 2019: *Official Journal of the European Union*. (L 152). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2019:152:FULL&from=EN>